

volves the convergence and divergence of legal orders; 5) subjective, can not be known outside the scientific generalization.

Key words: comparative jurisprudence, comparative legal research, comparison, originality in the law, general in the law, particularity in the law.

УДК 340.1

О. Л. ЛЬВОВА

ЛІБЕРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ТА ІНСТИТУТ СІМ'Ї В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ

Досліджуються сучасні тенденції європейської лібералізації українського законодавства, яка вступає в гостру суперечність із загальноприйнятим розумінням моралі. Особливо це кидає виклик традиційному розумінню сім'ї. Досліджуються законодавчі новели щодо так званої гендерної рівності та ювенальної юстиції, які загрожують здоровому розвитку інституту сім'ї в Україні. Автором звертається увага на певну підміну понять у використанні поняття «права людини», що в європейській традиції часто відбувається з посяганням на ці права під назвою «свобода вибору».

Ключові слова: гендерна рівність, гомосексуалізм, інститут сім'ї, лібералізм, мораль, права людини, ювенальна юстиція.

Львова Е. Л. Либеральные ценности и институт семьи в Украине: вызовы и угрозы

Исследуются современные тенденции европейской либерализации украинского законодательства, которая вступает в острое противоречие с общепринятым пониманием морали. Особенно это бросает вызов традиционному пониманию семьи. Исследуются за-

© ЛЬВОВА Олена Леонідівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії держав і права Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

конодательные новеллы относительно так называемого гендерного равенства и ювенальной юстиции, которые угрожают здоровому развитию института семьи в Украине. Автором обращается внимание на некую подмену понятий в использовании понятия «права человека», что в европейской традиции зачастую происходит с посягательством на эти права под названием «свобода выбора».

Ключевые слова: гендерное равенство, гомосексуализм, институт семьи, либерализм, мораль, права человека, ювенальная юстиция.

Lvova Olena. Liberal values and the institution of family in Ukraine: challenges and threats

The article studies the modern tendencies of the European liberalization of the Ukrainian legislation, which comes into sharp contradiction with the common understanding of morality. Especially it challenges the traditional understanding of the family. Examines legislative developments regarding the so-called gender equality and juvenile justice that threaten the healthy development of the family institution in Ukraine. The author draws attention to some substitution of concepts in the use of the term "human rights", in European tradition, there is often infringement of these rights called "freedom of choice".

Key words: gender equality, homosexuality, the institution of the family, liberalism, morality, human rights, juvenile justice.

Ще до недавнього часу в Україні можна було констатувати відсутність чіткої ідеологічної позиції держави та суспільства стосовно певних правових цінностей, зокрема таких, як природні права людини, її свобода, рівність, честь і гідність, верховенство права тощо.

У більшості західних суспільств панують ідеології, основою яких є лібералізм. Р. Кириченко підкреслює, що лібералізм став найфеноменальнішою і найуніверсальнішою ідеологією. Він зміг розчинитися всередині суспільства, що не вдавалося зробити іншим ідеологіям, став так званою «прихованою» ідеологією. Кожне з суспільств має свої варіації ліберальної ідеології, проте пріоритет прав людини, свободи, конкуренції, приватної власності – ознака фак-

тично кожного західного суспільства, що є основними постулатами лібералізму¹.

Водночас слід наголосити, що свою значущість права людини набувають через те, що вони є природним здобутком людини, не залежним від неї. Людина, оскільки вона людина, не може проти них нічого заперечити, тому що це було б запереченням власної сутності. Тому основу прав людини складає не штучно введене право, легітимоване волею законодавця, а природне право. Саме з цього права слід виводити весь комплекс прав людини².

На сьогодні проблема прав людини вельми гостро постає з огляду на такі новели вітчизняного законодавства, що не узгоджуються з положеннями Всезагальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. і грубо протирічать загальноприйнятому в юридичній науці природно-правовому підходу, віковим традиціям, моралі та ідеології українського суспільства. І особливо це посягає на інститут сім'ї в Україні.

З огляду на це визначається актуальність та мета статті – аналіз руйнівних тенденцій лібералізму у сучасному законодавстві, зокрема, викликів і загроз стосовно інституту сім'ї в Україні.

Нинішня Європа побудована на триєдиних цінностях: природні права людини, демократія (для Європи це ліберальна демократія) та верховенство права. Ці цінності взаємопов'язані між собою. В основі цих цінностей лежить ядро – свобода³. Але якщо дивитися вглиб цього привабливого принципу, то виявляється, що розуміння свободи часто підміняють необмеженою свободою людини та її бажань: це свобода від материнства, сексуальна свобода, свобода від відповідальності, свобода дітей від авторитету своїх батьків, свобода вмирати тощо.

Тобто, наша держава, вступаючи на шлях євроінтеграційних перетворень, має орієнтуватися не лише на видиме, зовнішнє покращення у певних сферах життя суспільства, а передусім на ідеологічний характер таких перетворень.

Ідеологія, як підкреслює М. Козловець, має сприяти усвідомленню нацією своєї сутності, тотожності й цінності, вона є одним із основних вимірів єдності й національної ідентичності⁴.

У різний час Україна підписала ряд міжнародних угод, завдяки чому взяла на себе реалізацію європейських спільних демократичних цінностей: прав людини, верховенства права й конституційної демократії⁵.

У ст. 2 Договору про ЄС після внесення змін, передбачених Лісабонським договором, це сформульовано наступним чином: «Цінностями, на яких заснований Союз, є повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства закону і поваги прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для сукупності держав-членів, яка характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю між жінками і чоловіками».

Водночас слід звернути увагу на дієвість так званих подвійних європейських стандартів стосовно окремих суб'єктивних прав, що вже сформувалося в окрему ідеологію лібералізму, яка може призвести до моральної кризи нашого суспільства.

Термін «double standard» (англ.) з'явився в сучасному значенні в англійській мові в середині XIX ст., спочатку для позначення нерівних моральних вимог до чоловіків і жінок⁶. Поняття «подвійний стандарт» або «подвійна мораль» використовується як критичний термін для позначення застосовуваних на практиці і поширених (але часто офіційно заперечуваних) дискримінаційних підходів до оцінки дій і прав груп, населення, країн, рас. Подвійні стандарти характеризуються неоднозначним застосуванням принципів, законів, правил, оцінок до однотипних дій різних суб'єктів залежно від ступеня лояльності цих суб'єктів або з інших міркувань вигоди для того, хто оцінює⁷.

В юридичній літературі підкреслюється, що європейські стандарти – це чи не, в першу чергу, і нематеріальні речі, певні духовні і моральні цінності, серед яких і толерантність⁸. Згадана толерантність, яка стала стрижнем ліберальної ідеології, на нашу думку, і є тією загрозою, яка послаблює авторитет і цінність справжніх прав людини на користь окремих відхилень.

Папа Іоанн Павло II, висловлюючи своє критичне ставлення до вказаного, зазначає, що кризою в сфері прав людини стала проблема

морального та етичного характеру, зникла істина про людину, до заперечення якої призвів «релятивістський лібералізм»⁹.

Одним із таких руйнівних нав'язаних нам «стандартів» є: людині можна все. Звідси – сплеск злочинності, в тому числі на сексуальному ґрунті, звідси – руйнування суспільної моральності, що є імунною системою суспільства, і, як наслідок, загибель самого суспільства¹⁰.

Провідні вчені Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, досліджуючи проблеми удосконалення діалогу громадянського суспільства та держави в контексті захисту прав людини, констатують, що «сучасний ліберально-демократичний етап взаємовідносин в системі координат «особа – громадянське суспільство – держава», який задекларований як глобальний взірець або стандарт соціального розвитку, характеризується необмеженою субстанціалізацією людської суб'єктивності, ...ліберальне людське «Я» в означеному контексті претендує на абсолютне значення. Така абсолютизація особистої свободи ...відірвана від сутнісного взаємозв'язку права, моралі та релігії...»¹¹.

Російські експерти спостерігають принаймні декілька практик, які викликають різке суспільне неприйняття на пострадянському просторі, але які активно впроваджуються у зарубіжній Європі, що впливають із сучасної системи європейських цінностей, а саме: розмивання традиційної сім'ї (зокрема, ювенальна юстиція, одностатеві шлюби) терпимість до пропаганди гомосексуалізму, легалізація «легких наркотиків»¹².

На жаль, цінності світового порядку зміщуються у бік, протилежний від цивільних шлюбів як союзу чоловіка та жінки. Зокрема, 12 листопада 2015 р. Верховною Радою України прийнято Закон України № 785-VIII «Про внесення зміни до Кодексу законів про працю України щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації з правом Європейського Союзу»¹³. Статтю 21 Кодексу законів про працю України, що стосується дискримінації у сфері праці, було запропоновано доповнити такими ознаками, як гендерна ідентичність та сексуальна орієнтація. Вказані правки фак-

тично анулюють будь-які уявлення про професійну етику: наприклад, вихователем, вчителем, лікарем наших дітей може стати представник нетрадиційної сексуальної орієнтації.

Отже, відбувається розмивання межі між природним та неприродним (про що свідчать результати, наприклад, наукових медико-біологічних досліджень), нормою та патологією, моральним та аморальним у суспільстві.

З огляду на це можна спостерігати послідовне, цілеспрямоване знищення суспільної моралі, традиційного інституту сім'ї, зокрема. Якщо до грудня 2010 р. в Україні діяло окреме Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту, то до теперішнього часу сімейна політика залишалася поза пріоритетними напрямками Уряду. Після численних реорганізацій ця проблематика загубилася серед інших напрямків діяльності Мінсоцполітики.

Також Постановою КМУ від 27 травня 2015 р. № 333 ліквідовано Національну експертну комісію з питань захисту суспільної моралі. Відповідно до Положення про неї (Постанова КМУ від 17.11.2004 р. № 1550), основними завданнями цієї комісії були: проведення експертизи продукції, видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру та продукції, що містить елементи або пропаганду культури насильства, жорстокості, порнографії; проведення аналізу процесів і тенденцій, що відбуваються у сфері захисту суспільної моралі, розроблення для органів державної влади та органів місцевого самоврядування рекомендацій з їх правового регулювання; здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері захисту суспільної моралі.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про основи національної безпеки»¹⁴ об'єктами національної безпеки є: людина і громадянин – їх конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні та інші цінності.

Суспільна мораль, відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист суспільної моралі», визначається як система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних

духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість¹⁵.

З огляду на дані законоположення, в Україні має бути заборонено пропаганду гомосексуалізму як такого, що посягає на національну безпеку України.

Численні наукові та статистичні дані вказують на руйнівні наслідки явища гомосексуалізму. Передусім, це найвищий рівень захворювання на СНІД, інфекційні хвороби, онкологія, схильність до суїцидальних дій тощо.

Щодо Конституції України – терміни «чоловік» і «жінка», які вжиті у ст. 51 щодо визначення шлюбу, виявляються дискримінаційними для представників ЛГБТ-спільнот. Очевидно саме на такі тенденції рівняється Конституційна комісія при підготовці змін до Конституції України. Так, у проекті Розділу II Конституції України, підготовленою Робочою групою з прав людини станом на 15 липня 2015 р., стосовно визначення шлюбу видалено терміни «чоловік» і «жінка», як це нині є у ст. 51 чинної Конституції України. У згаданому проекті Конституції ст. 28 «Право на шлюб» значиться так: «1. Право на шлюб, створення сім'ї гарантуються законом. 2. Кожен з подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі і сім'ї»¹⁶. Це означає, що шлюбом може вважатися не союз чоловіка і жінки, а згода просто двох осіб, не залежно від статі.

Таке розуміння суперечить ст. 16 Загальної Декларації прав людини 1948 р., яка стала основою Конституцій багатьох країн, де зазначено: «Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. ... Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави».

Поза тим, авторитетні міжнародні норми, а також здобутки науковців не враховуються в процесі законопроектної роботи і, відповідно, не стають основним ціннісно-правовим фундаментом для законодавства країни в цілому. Більш того, сьогодні спостерігається тенденція до того, що деякі законодавчі новели закладають такий

ідеологічний фундамент, який кардинально відмінний від загально прийнятих, історично сформованих та науково обґрунтованих уявлень про сім'ю як інститут права і взагалі про право.

Про це яскраво свідчить Додаток до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р.» №1393-р. від 23.11.2015 р.¹⁷, підписаного А. Яценюком.

Зокрема, у п. 62.1 передбачено розроблення та підготовку спецкурсу за напрямом «інтерсексуальність», включення зазначеного спецкурсу до програм підвищення кваліфікації; п. 105.6 – розроблення законопроекту про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар; п. 105.7 – передбачається усунення дискримінаційних заборон щодо усиновлення дітей, зокрема ВІЛ-позитивними людьми, людьми з інвалідністю та трансгендерними людьми; у п. 105.8 – розроблення проекту Порядку здійснення заміни офіційних документів особам, яким встановлено клінічний діагноз «транссексуальність»; у п. 106.7 – розроблення та внесення до навчальних програм підготовки юристів курсу з антидискримінаційного права і т. і.

Таким чином, так звана боротьба з дискримінацією секс меншин є ідеологічною та штучною, і вона перетворюється у надання необґрунтованих привілеїв останнім шляхом відповідних змін до законодавства. І так звані антидискримінаційні норми не сприятимуть підвищенню загальної культури тих осіб, які вчиняють протиправні діяння щодо осіб ЛГБТ, а призводитимуть до узаконеної пропаганди гей-ідеології на всіх рівнях суспільного життя, і передусім – у навчальних закладах. Це автоматично породжуватиме дискримінацію людей, які сприймають сім'ю як природне явище.

Вітчизняний психолог Л. Гридковець вказані явища узагальнює терміном «гендернорівнісний екстремізм», що спрямований на викривлення моделі чоловічо-жіночої взаємодії і переводить стосунки між чоловіком і жінкою із стану «посвяти» у стан «бізнес-проекту», при цьому руйнуючи ефективні моделі взаємодоповнення статей та знищуючи традиційні норми та цінності¹⁸.

Гендерна ідеологія намагається переконати в тому, що статеві відмінності між в чоловіком та жінкою не мають жодного значення. Різноманітні ролі, які в суспільстві приписуються чоловікові та жінці, є не відображенням природних відмінностей, а плодом культурного розвитку¹⁹.

З огляду на таку штучну лібералізацію українського законодавства, на наш погляд, необхідно законодавчо закріпити принцип позитивної дискримінації та поняття природної нерівності. Зокрема, ст. 3 Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. N 2866-IV, де наголошується, що «Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на:» доповнити останнім пунктом, який викласти у такій редакції: «врахування принципу позитивної дискримінації, що виходить з факту природної нерівності між людьми».

Ще одним кроком на шляху так званої євроінтеграції, на якому викривлюється справжній зміст принципу рівності у праві та сімейних цінностей в Україні, є лібералізація поглядів на права дитини та прагнення поступово запровадити в Україні систему ювенальної юстиції, що засновується не на традиційній сімейній ієрархії, а на безумовному пріоритеті інтересів дитини перед дорослими, у тому числі батьками.

У даному контексті цікавим видається той факт, що згідно з нормами деяких міжнародно-правових актів дитина фактично стає не лише рівною з батьками за своїм соціальним статусом, а й має відповідні чітко не встановлені пріоритети по відношенню до своїх батьків або осіб, які їх замінюють²⁰.

Не оминула вказана тенденція і незалежну Україну, яка вже імплементувала значну частину цих норм у національне законодавство. Зокрема, ч. 2 ст. 155 Сімейного кодексу України визначає, що батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини, а ч. 3 ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. зазначає, що предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини²¹.

Небезпечність правового закріплення рівності між батьками та дітьми, а тим більше встановлення абстрактного і безумовного пріоритету прав та інтересів дитини перед позицією або ідеологією батьків в сучасних ліберально-демократичних умовах, пов'язана насамперед з тим, що, по-перше, особи до 18 років (діти) об'єктивно, в силу свого вікового розвитку та становлення як зрілої особистості не володіють повним обсягом цивільної дієздатності, яка надає їм можливість повністю усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними і, по-друге, поняття «інтерес дитини», якому надається безумовна перевага виходить далеко за межі його суб'єктивних прав та в окремих випадках може навіть суперечити його повноцінному розвитку як моральної особистості.

С. Сунегін, проаналізувавши негативний зріз ювенальної юстиції, вказує, зокрема, на такі його риси²²: 1) нівелювання значення і ролі сім'ї, сімейного виховання, прав батьків самостійно вирішувати питання сімейного життя, у тому числі обмежувати дітей, не дозволяючи їм дивитися аморальні за змістом телепередачі та кінофільми, перешкоджати вивченню в школах «безпечного сексу» і т. п.; 2) ювенальна юстиція заснована на презумпції винуватості батьків та на обмеженій осудності неповнолітніх злочинців, лібералізація заходів кримінального покарання для яких призведе лише до зростання підліткової злочинності тощо.

Отже, сьогодні саме через призму ліберальних цінностей відбувається необгрунтоване розширення основного переліку невід'ємних прав людини.

І виправдовуються такі зазіхання так званим принципом толерантності, в якому прибічники лібералізму вбачають свого роду інструмент для «досягнення миру, що сприяє переходу від культури війни до культури миру». Цей принцип передбачає надання іншим їх права жити відповідно до власного світогляду²³.

Вказані явища законодавець намагається подати суспільству як норму і мірило, залишаючи осторонь питання моралі та культури. Водночас, саме суспільство має визначати, що є нормою і мораль-

ним мірилом його життя, а держава, у свою чергу, зобов'язана це враховувати у своїй законодавчій діяльності.

Окрім цього, слід пам'ятати, що метою законодавства є передусім вираження волі народу, яка трансформована (сформульована) законодавцем та надана нормопроектувальнику в якості концепції (відправної ідеї) нормативно-правового акта²⁴. Слід з'ясувати корисність нововведень для суспільства і чи не вступає нова мета у протиріччя з іншими.

Отже, з метою запобігання руйнуванню інституту сім'ї в Україні, українська влада повинна: 1) зав'язати суспільний діалог із зазначених проблем і розпочати народні обговорення з ключових питань, що стосуються розширення переліку та змісту основних прав людини; 2) з'ясувати суспільну думку та уявлення про сім'ю та сімейні цінності; 3) дослідити українську наукову правову думку із зазначених проблем та врахувати її, дотримуючись принципу науковості в процесі законопроектної діяльності; 4) заборонити пропаганду гомосексуалізму як явища, що посягає на національні та суспільні інтереси як об'єкти національної безпеки України; 5) у своїй діяльності дотримуватися принципу верховенства права та чинних положень Конституції України.

1. *Кириченко Р.* Суспільна ідеологія: націонал-демократія як варіант для України [Електронний ресурс] / Кириченко Р. // Штрих-Код: молодіжний інформаційно-аналітичний інтернет-журнал. – Режим доступу : <http://mskod.com/suspilna-ideologiya-natsional-demokratiya-yak-variant-dlya-ukrayini/>. **2.** *Філософія права* : навч. посіб. / [за заг. ред. М. В. Костицького, Б. В. Чміля]. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 191. **3.** *Демократичні цінності Європи* : пам'ятка користувачеві / уклад. О. Люба. – Івано-Франківськ : Центр європейської інформації, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrcei.org/uploads/files/default/demokraticzni_cinnosti_evgori.pdf. **4.** *Козловець М. А.* Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : [монографія] / Козловець М. А. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 439. **5.** *Кампо В.* Стан і пер-

спективи запровадження європейських спільних демократичних цінностей в Україні: практика Конституційного Суду України [Електронний ресурс] / В. Кампо // Юридичний журнал. – № 5. – 2003. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3994>.

6. *Diary of Kitty Trevylyan, Winifred Bertram. The Draytons and the Davenants: The story of a civil wars.* – New York : M.W. Dodd, 506 Broadway, 1866. – 509 с.

7. *Двойная мораль* // Большой словарь русских поговорок. — М. : Олма Медиа Групп. В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина. 2007. – С. 60.

8. *Історія та практика державного управління і місцевого самоврядування в Україні* [Електронний ресурс] // М. О. Багмет, В. М. Ємельянов. – Миколаїв : Видавництво МДГУ. – 2006. – 292 с. – II том. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/35885/>.

9. *Льовера А. К. Права человека: их основание / Льовера А. К. / [пер. В. Тимофеевой]* // Лексикон: Дискуссионные темы и неоднозначные термины в сфере семьи, жизни и этики. – М. : Изд-во Францисканцев, 2009. – С. 634.

10. *Право против ксеноморфов в области общественной нравственности: Методология противодействия : сборник материалов / [отв. ред. и сост. М. Н. Кузнецов, И. В. Понкин].* – М. : Регион. фонд поддержки мира и стабильности во всем мире; Ин-т гос.-конфесс. отношений и права, 2007. – С. 55.

11. *Концепція удосконалення діалогу громадянського суспільства, особи та держави в контексті забезпечення та захисту прав людини в Україні.* – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – С. 112.

12. *Трачук Ю.* Европейские ценности – это вовсе не «баварское пиво» и «французские круассаны» [Електронний ресурс] / Трачук Ю. ; Информационное агенство REX. – Режим доступу : <http://www.iarex.ru/society/41514.html>.

13. *Про внесення зміни до Кодексу законів про працю України щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу : Закон України // ВВР України.* – 2015. – № 49-50. – Ст. 467.

14. *Про основи національної безпеки* від 19.06.2003 № 964-IV : Закон України [Електронний ресурс] ; Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

15. *Про суспільної моралі* : Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV [Електронний ресурс] ; Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>. 16. *Проект* Розділу II Конституції України, підготовлений Робочою групою з прав людини станом на 15 липня 2015 р. [Електронний ресурс] : Конституційна комісія: офіційний сайт. – Режим доступу : <http://constitution.gov.ua/work/item/id/9>. 17. *Про затвердження* плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України №1393-р. від 23.11.2015 р. [Електронний ресурс] ; Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади. – Режим дрступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>. 18. *Гридковець Л. М.* Гендернорівнісний екстремізм як фактор руйнації родин / Л. М. Гридковець // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – №27 (30). – К., 2011. – С. 302. 19. *«Гомородительство» и «однополые родители»: есть ли смысл у этих терминов?* // Лексикон. Дискуссионные темы и неоднозначные термины в сфере семьи, жизни и этики. – М. : Изд-во Францисканцев, 2009. – С. 135. 20. *Про батьківську* відповідальність : Рекомендація N R (84) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 28 лютого 1984 р. [Електронний ресурс] ; Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_263/print1389988659002889. 21. *Сунєгін С.О.* Моральні засади принципу рівності у праві в контексті практичної реалізації / Сунєгін С. О. // Реалізація принципу рівності в сучасних реаліях : монографія / за заг. ред. Н. М.. Оніщенко. – К. : Юрид. думка, 2014. – С. 256-257. 22. *Сунєгін С. О.* Там само. – С. 266-268; Овчинников А. И. Традиционные ценности России и вызовы ювенальной юстиции / А. И. Овчинников // Философия права. – 2010. – № 2. – С. 12-13. 23. *Товпенко Я. К.* Значення принципу толерантності для реалізації прав і свобод людини та громадянина / Я. К. Товпенко // Правова держава : щорічник наукових праць. – Вип. 6. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. – С. 503, 507. 24. *Керимов Д. А.* Законодательная техника : научно-ме-

тодич. и учеб. Пособие / Керимов Д. А. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1998. – С. 18.

Lvova Olena. Liberal values and the institution of family in Ukraine: challenges and threats

The article studies the modern tendencies of the European liberalization of the Ukrainian legislation, which comes into sharp contradiction with the common understanding of morality. Especially it challenges the traditional understanding of the family. Examines legislative developments regarding the so-called gender equality and juvenile justice that threaten the healthy development of the family institution in Ukraine. The author draws attention to some substitution of concepts in the use of the term "human rights", in European tradition, there is often infringement of these rights called "freedom of choice".

So, today, through the prism of liberal values occurs an unreasonable extension of the basic list of inalienable human rights.

To justify such attacks are the so-called principle of tolerance, which the proponents of liberalism see sort of tool for peace, which promotes the transition from a culture of war to culture of peace". This principle involves giving to others their rights to live according to their own worldview. These phenomena, the legislator tries to present the society as a norm and measure, leaving aside questions of morality and culture. However, society should determine what is normal and moral measure of his life, and the state, in turn, must take this into account in their legislative activities.

In addition, it should be remembered that the aim of the legislation is primarily an expression of the will of the people, which transformed (formulated) by the legislator and provided normoproteic as a concept (the original idea) of a normative legal act . You should find out the usefulness of the innovation to society, there comes a new purpose in conflict with others.

Therefore, to prevent the destruction of the family institution in Ukraine, the Ukrainian government should: 1) tie a public dialogue of these issues and start a public discussion of key issues relating to the ex-

pansion of the list and content of fundamental human rights; 2) find out the public opinion and view on family and family values; 3) explore the Ukrainian scientific legal thought of the problem and take it into account, adhering to the principle of scientificity in the process of legislative activity; 4) prohibit the promotion of homosexuality as a phenomenon that encroaches on the national and public interests as objects of national security of Ukraine; 5) in its activities to adhere to the principle of the rule of law and the applicable provisions of the Constitution of Ukraine.

Key words: gender equality, homosexuality, the institution of the family, liberalism, morality, human rights, juvenile justice.

УДК 340.12

Л. О. МАКАРЕНКО

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Розглядається філософський аналіз культури, що має як теоретичне, так і практичне значення. Він являє собою внутрішньо-наукову цінність, тому що поза філософською рефлексією культура може бути усвідомлена лише у вигляді окремих її проявів, а не як будь-яка соціально-історична цілісність. Як відомо, аналіз має методологічне значення для різних галузей гуманітарних знань, що пов'язані з конкретними явищами та динамікою культури. Зазначено, що інтерес до феномена культури визначається в наш час багатьма обставинами. Сучасна цивілізація стрімко змінює навколишній світ, соціальні інститути, побутовий уклад. Звідси прагнення виявити потенціал культури, її внутрішні резерви, відшукати можливості її активізації.

Підсумовуючи, наголошено, що культура є внутрішнім духовним станом суспільства, який становить діалектичну єдність

© МАКАРЕНКО Лариса Олександрівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України